

Mälardalenshögskola.
Institutionen för beteende-
och samhällsvetenskap.
Välfärdsprogrammet.
BK: 2890.
Uppsats, Sociologi C.
Del 3. 15 p, Vt. -07.

Aktör, innovation, förskjutning

– En grundad teori om hur friskolor påverkar skolväsendet

Författare: Jolanda Mellström

Handledare: Lennart Carlsson

Examinator: Mehrdad Darvishpour

Abstrakt

Författaren till uppsatsen genererar en grundad teori och en subteori. Uppsatsens utgångspunkt är djupintervjuer med sex aktörer som både verkar inom och vet mycket om friskolevärlden. Syftet är att beskriva deras upplevelse av friskolors påverkan på skolväsendet samt hur det är att verka inom en fristående skola. Jämsides med resultatet presenteras en sammanställning av en rad vetenskapliga rapporter med Skolverket som huvudman. Rapporterna visar tidigare forskning som berör ett skolsystem med fristående skolor och dess effekter. Resultatet av de sex utförda djupintervjuerna, det vill säga den grundade teorin visar att aktörernas upplevelse är att fristående skolor har en innovativ påverkan på skolväsendet. Denna påverkan sker genom att friskolorna i jämförelse med de kommunala skolorna skapar en förändringsprocess som en följd av ökad konkurrens bland skolorna. Friskolor har en större rörlighet för både elever och personal mellan skolorna, och en effektivare styrning av verksamheten jämfört med de kommunala skolorna. Subteorin visar att aktörerna inom friskolevärlden upplever att det pågår en förskjutning av fristående skolor i samhället av regering, kommun och media. Där deras förhållningssätt till friskolor i förhållande till de kommunala skolorna påverkar aktörerna inom fristående skolor i avseende till dess rättsliga och ekonomiska villkor, samarbete med betydande aktörer och framställning hos allmänheten.

Keywords: Konkurrens Kvalitet Utveckling Valfrihet Förändring Förskjutning

1 Inledning.....	3
1.1 <i>Bakgrund</i>	4
1.2 <i>Syfte</i>	5
1.3 <i>Disposition</i>	5
1.4 <i>Avgränsning</i>	6
2 Dagens fristående skolsystem.....	6
3 Metod.....	8
3.1 <i>Urval</i>	10
3.2 <i>Procedur</i>	11
3.3 <i>Dataanalys</i>	12
3.4 <i>Validitet</i>	12
3.5 <i>Reliabilitet</i>	13
3.6 <i>Etiska aspekter</i>	14
4 Tidigare forskning.....	14
5 Resultat.....	19
5.1 <i>Innovation av skolväsendet med friskolor i systemet</i>	25
5.2 <i>Subteori</i>	27
5.3 <i>Förskjutning av friskolor i samhället</i>	31
6 Jämförelse av resultat med tidigare forskning.....	33
7 Diskussion.....	35
8 Metodkritik.....	36

1 Inledning

I vår moderna tidsålder är utbildning och specifika kvalifikationer en viktig språngbräda när det gäller yrke och karriär. Skolor ska förbereda nya generationer för delaktighet i det kulturella och ekonomiska livet. Många lärare strävar framför allt efter att ge elever en bred kunskapsbas. Politikerna är intresserade av att utbildningen och kunskapsnivån ska stämma överens med landets ekonomiska profil och de krav som arbetsmarknaden ställer. I tider med snabb ekonomisk och teknisk förändring är det inte alltid lätt att hitta en passform som är bra mellan det som utbildningssystemet prioriterar och de arbetstillfällen som finns tillgängliga. Olika regeringar har under decennier försökt anpassa och effektivisera skolan och undervisningen för att elever ska vara förberedda för arbetsmarknadens behov. Kraven och förväntningarna på skolan är mycket stora. Skolan ska bidra till barnens socialisation, ett demokratiskt tankesätt och jämlikhet mellan könen, producera en fungerande arbetskraft samt skapa kunniga och aktiva medborgare. Sverige liksom andra länder i västvärlden har ägnat stora resurser åt en förbättring av utbildningssystemet, vilket också är en fråga som engagerar både politiker och vanliga medborgare. Men även i de rika länderna, där resurserna till utbildning och skola är stora, har det varit svårt att uppfylla dessa förväntningar som finns. Internationella studier visar att förvånansvärt många personer inte kan läsa och skriva tillräckligt bra och lärare menar att elevernas kunskapsnivå med tiden sjunkit (Giddens, 2003, 423).

Fram till slutet av 1980-talet har det i Sverige nästintill betraktats som en självklarhet att offentligt finansierade verksamheter som skola, vård och omsorg ska bedrivas i offentlig regi. Åren därpå har en successiv värdeförändring skett. Förväntningar om positiva konsekvenser av konkurrens och marknadstänkande har drivit fram regler som gjort det möjligt för utomstående att bedriva offentlig verksamhet. Ett nytt bidragssystem för de fristående skolorna infördes av regeringen. Genom att öka valfriheten mellan huvudmän och skolor med olika profiler som konkurrerar mellan varandra om elever fanns förhoppningar om att detta skulle leda till en utveckling inom skolväsendet i sin helhet, där elevernas kunskaper ökar.

1.1 Bakgrund

Skolsystemet har genom många olika reformer under de senaste åren varit i ständig förändring. En av de största förändringarna på senaste tid är att det genom det nya bidragssystemet som införts, medfört en ökning av antalet friskolor. Med utbredelsen av friskolor så har debatten kring ämnet allt mer avtagit och kommuner blir allt mer vana med deras närvaro. Politiskt och massmedialt är det främst den ökade konkurrensen mot kommunala skolor som tas upp. Internationell forskning visar att det inte bara är i Sverige som friskolor ökar utan i hela Europa, där ett mer marknadsanpassat tänkande breder ut sig och ökad valfrihet önskas leda till ökad kvalitet inom skolväsendet. Kritiker till det fristående skolsystemet menar att friskolor kan få en segregande effekt i samhället. Nihad Bunar är en forskare som bland annat forskat kring detta samt gått igenom forskning för att se i vilken grad förhoppningarna med friskolereformerna har infriats. Hans slutsatser visar att mångfalden har ökat men att det finns få belägg för att en reell pedagogisk utveckling har ägt rum och att det finns brister i samarbetet mellan kommunala och fristående skolor (www.lararnastidning.net). Skolverket har på uppdrag från regeringen gjort ett antal undersökningar kring friskolornas effekter. Det finns flest forskningsrapporter om ett fristående skolsystem som behandlar dess förväntade förhoppningar och farhågor. Färre studier visar hur det hela fallit ut. Det är tänkbart att detta beror på att det är under de senare åren som antalet friskolor ökat inom skolväsendet och att forskning ännu inte har hunnit publiceras. Gemensamt för den forskning som finns är att det knappt är någon som belyser hur aktörerna som verkar inom fristående skola upplever att de påverkar skolväsendet. Aktörerna inom friskolevärlden är också de som möter alla de åsikter och känslor som finns i samhället kring ett fristående skolsystem. De fristående skolorna har det gemensamt att de är utomstående aktörer i förhållande till det annars offentliga skolväsendet. Det är just den egenskapen som kommer att belysas i den här uppsatsen. Genom att lyfta fram deras perspektiv kan nya områden inom det fristående skolsystemet belysas.

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att beskriva hur en grupp aktörer som verkar inom och vet mycket om friskolevärlden upplever att fristående skolor påverkar skolväsendet, samt deras perspektiv på hur det är att verka som en aktör inom den fristående skolan i förhållande till den kommunala skolan.

Följande frågeställningar har arbetats fram under arbetets gång:

- Har det skett någon förändring inom skolväsendet med ett fristående skolsystem?
- Vilka skillnader finns mellan fristående och kommunala skolor?
- Hur upplevs den politiska debatten om fristående skolor?
- Hur upplevs den mediala framställningen av fristående skolor?
- Hur upplevs kommunens inställning gentemot fristående skolor?

1.3 Disposition

Riktmärket för upplägget i uppsatsen följer grundad teoris principer vilket skiljer sig något från det traditionella upplägget. Grundad teori är en metod för att generera nya teorier och kräver en öppenhet för området där tidigare teoretiska ramar inte tvingas på materialet. I enlighet med grundad teori har frågeställningarna utvecklats senare i arbetet men presenteras inledningsvis så att läsaren har en röd tråd att följa. Detta följs av en presentation av de avgränsningar som finns i studien, då friskolevärlden innehåller olika former av skolor och äganden. För en djupare förståelse av aktörernas perspektiv som verkar inom fristående skola presenteras sedan en lägesbeskrivning av de politiska beslut som underlättat för fristående skolor, fakta om vad som representerar en fristående skola, samt statistik om hur många fristående skolor som finns. Därefter kommer metoddelen som innehåller en redogörelse för hur författaren till denna uppsats i enlighet med grundad teori gått tillväga med studien. En sammanställning av tidigare forskning med Skolverket som huvudman presenteras och följs därefter av det resultat som analyserat fram i denna studie. En jämförelse med resultatet och tidigare forskning tas sedan upp och avslutas med en diskussion om resultatet samt metodkritik.

1.4 Avgränsning

Inom friskolevärlden finns det ett antal olika aktörer som verkar på olika sätt. Fristående skolor har både olika ägandeformer som kooperativ, stiftelser, aktiebolag, handelsbolag eller enskild firma, likväl som de kan drivas med olika profiler. I undersökningen har en koncentration på några av dessa enheter gjorts. Vid urvalet var strävan att belysa problemställningen ur flera olika synvinklar. De aktörer som är med i urvalet verkar inom Friskolornas riksförbund, föräldrakooperativ inom förskola, gymnasiekooperativ, aktiebolag med inriktning mot Svenska för invandrare, aktiebolag med gymnasium och aktiebolag med vuxenutbildning. Koncentrationer av enheter ägde i första hand rum utifrån skillnader i ägandeformer och ålder på elever. Urvalet av informanter inom enheterna utifrån personer som verkade på olika sätt och hade kompetens inom området, såsom lärare, studierektor, chef, ägare, samt representant från Friskolornas riksförbund. Urvalet representerar därmed inte åsikter som är typiska för samhället i stort. Skillnaderna i inriktning mellan skolorna, är mindre belysta. Det finns till exempel ingen aktör som verkar inom området för konfessionella, etniska och språkliga skolor med i urvalet.

2 Dagens fristående skolsystem

Under senare delen av 1980-talet pågick en intensiv politisk debatt i Sverige som medförde ett nytt intresse för fristående skolor. Det var framförallt de borgerliga partierna som arbetade för bättre villkor för dessa skolor. Den stora förändringen kom till stånd när den socialdemokratiska regeringen avlöstes av en borgerlig regering 1991 som lade fram propositionen Valfrihet och fristående skolor. I propositionen föreslogs ett helt nytt bidragssystem för skolpliktiga elever för de fristående skolorna (Regeringens proposition, 1991/92:95). I förordet till departementspromemorian: Valfrihet i skolan skrev Beatrice Ask, skolminister under åren 1991 - 1994:

Behovet av mångfald och pluralism i skolan ökar. Samhället utvecklas i allt snabbare takt och därmed också behoven av kunskaper hos eleverna. Ett enhetligt skolväsende som inte tillåter mångfald och variation kommer inte klara av att svara upp mot dessa behov. De möjligheter till egna val och utrymme för lokala lösningar som regeringen eftersträvar och som i förlängningen bidrar till en stimulerande tävling mellan olika skolor, kommer att bidra till att höja kvaliteten

inom hela skolväsendet (Departementspromemorian, 1992:115).

Målsättningen var att åstadkomma frihet för elever och föräldrar att välja skola, både mellan kommunala och fristående skolor. Valet förutsatte dock att realistiska möjligheter skapades. Detta skulle uppnås genom att ge elever som väljer fristående skola samma villkor och ekonomiska förutsättningar som om de skulle välja kommunal skola (Skolverket, 1999). År 1992 infördes det nya systemet för kommunala bidrag till fristående skolor och antalet fristående skolor har sedan dess ökat.

En fristående skola är en skola som har en annan ägare än kommunen eller landstinget. Fristående skolor har elever i alla åldrar och typer av utbildningar. De finns som förskolor, grundskolor, förskoleklasser, gymnasieskolor och särskolor. En fristående skola som vill få bidrag för eleverna från kommunen måste vara öppen för alla (Friskolornas riksförbund, 2005). För att starta en fristående skola ansöker man hos Skolverket som i sin tur granskar ansökan och lämnar beslut. Det är också Skolverket som inspekterar fristående skolor och om en skola får anmärkningar kan tillståndet bli indraget. Den kommun vars den fristående skolan verkar inom har också rätt till insyn i den fristående skolans verksamhet (www.skolverket). Enligt skollagen (9 kap) måste de fristående skolornas utbildning väsentligt leva upp till de kunskaper och färdigheter samt svara mot de allmänna mål och den värdegrund som uttrycks i de nationella läroplanerna, kursplanerna eller timplanerna (Skolverket, 2005). Fristående skolor har olika slags ägare. Ägarna kan vara kooperativ, stiftelser, företag och enskilda personer. De flesta fristående skolorna bedrivs som aktiebolag med grundaren som huvudägare (Friskolornas riksförbund, 2005). Sedan 1993 har elever och föräldrar rätt att välja skola. Valet står mellan de kommunala och fristående skolorna. Kommunerna är sedan dess skyldiga att betala ersättning för de elever som valt att gå i fristående skola. De fristående skolorna måste vara avgiftsfria för eleverna och ersättningen från kommunen ska motsvara vad eleven hade kostat i en kommunal skola. Grundprinciper mellan skolorna är på lika villkor, med undantag att kommunerna inte behöver betala skolskjuts för elever i fristående skolor (Ibid.). Idag finns drygt 560 fristående grundskolor och 240 fristående gymnasieskolor. Det stora flertalet ligger belägna i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Cirka 13 % av landets gymnasieelever går i en fristående gymnasieskola och cirka 8 % av landets grundskoleelever går i en fristående grundskola (www.skolverket). Intresset för fristående skolor har ökat betydligt de senaste åren. I april var slutdatum för att

lämna ansökan till Skolverket om att starta en fristående skola år 2008. På Skolverkets hemsida skriver man: "*Aldrig förr har Skolverket fått in så många ansökningar om att starta fristående skolor som i år. Den ökande trenden håller i sig och det är framför allt ansökningar om gymnasieskolor som ökar*". (<http://www.skolverket.se/sb/d/203/a/9019>). Förra året fick Skolverket in 366 ansökningar om att starta fristående skolor, vilket var en kraftig ökning med tidigare år. I år är antalet ansökningar uppe i 563 stycken (ibid.).

3 Metod

För att bygga upp denna undersökning har jag följt grundad teoris riktlinjer, vilket innebär att forskaren inte utgår från någon teori som kan påverka resultatet. Istället genereras en ny teori som är tänkt att beskriva de deltagandes verklighet på ett korrekt sätt. Grundad teori lämpar sig bra till områden som är relativt outforskade, vilket just aktörsperspektivet inom friskolevärlden visat sig vara. Min intention har inte varit att beskriva alla aktörernas perspektiv som verkar inom friskolevärlden i en alltomfattande teori. Tanken är att teorin beskriver en domän som består av fenomen som är gemensamma för en grupp människor. Nackdelen med metoden blir därför också att den inte beskriver något utifrån hela populationen, utan endast den verklighet som urvalet representerar. Detta innebär att vid ett annat urval av aktörer inom friskolevärlden skulle möjligtvis ett annat resultat visat sig. Det går heller inte att garantera att det framkomna intervjuaterialet visar verkligheten korrekt. Detta eftersom den sociala verkligheten som intervjupersonen beskrivit i intervjusituationen präglas av den innebörd som forskaren också ger den sociala verkligheten.

Grundad teori byggdes upp på 60-talet av Glaser och Strauss. De båda teoretikerna har i efterhand utvecklat metodologin i olika riktningar. Jag har valt att inspireras av Glasers metod eftersom den anses representera den ursprungliga versionen av grundad teori (Guvå, Hylander, 2003, 30). Hartman ställer Glaser och Strauss mot varandra och förklarar Glasers metod som mer grundad eftersom den är öppnare och mer opåverkad av tidigare uppfattningar (Hartman, 2001, 41 - 44). Grundad teori kan beskrivas som en teorigenerering på empirisk grund. Syftet är att

skapa nya teorier och grunda de idéer och den teori som genererats utifrån empiriska data (Guvå, Hylander, 2003, 5). Forskaren har till skillnad från det traditionella upplägget inte några förutfattade begrepp, teorier eller frågeställningar. Dessa arbetas helt och hållet fram ur den data som framkommer under forskningsprocessens gång (Hartman, 2001, 9). Grundad teori har sina filosofiska rötter i pragmatismen som säger att det är den mänskliga erfarenheten som är utgångspunkt för all kunskap. Den symboliska interaktionismen utgår från pragmatismens idéer, vilken grundad teori har sin teoretiska hemvist i. Enligt den symboliska interaktionismen kan människors handlingar förstås utifrån den mening olika föremål eller företeelser har för dem. Innebörden har sin uppkomst i sociala interaktioner med andra. Genom individens tolkande hanteras och förändras innebörder i mötet med andra. Utifrån den symboliska interaktionismen blir den roll symbolen spelar och hur symbolen påverkar och används i sociala sammanhang fokus i studier som baseras på detta teoretiska perspektiv (Guvå, Hylander, 2003, 26 - 29). Grundad teori kan sägas skära rakt igenom positivism och hermeneutik och är en metod som kan användas både vid kvantitativa och kvalitativa undersökningar. Istället för att använda sig av ett konstruerat mätinstrument använder forskaren sig själv med hjälp av en strukturerad metod på ett mer strikt och tematiskt sätt än i en tolkande ansats. Grundad teori har alltså vissa likheter med en kvantitativ ansats, men istället för kvantitativa mått använder man sig av kvalitativa innebörder (Guvå, Hylander, 2003, 33).

Grundad teori kan på grund av dess genomskärning mellan positivismen och hermeneutiken ses som den gyllene mittenvägen. En induktiv metod där det förs in deduktiva element, också kallad "inductive-deductive mix" (Hartman, 2001, 35). Blandningen sker genom att forskaren gör urval, datainsamling och analys om vartannat under arbetets gång. Detta fortgår till en teori har genererats. Det är en interaktiv process, där analys och datainsamling påverkar varandra (Ibid., 36). Den teoretiska urvalsmetoden är inte slumpmässig utan innebär ett medvetet urval av data som sker successivt från olika datakällor för att erhålla så mycket information som möjligt kring en frågeställning, vilken preciseras allteftersom forskningsprocessen pågår (Guvå, Hylander, 2003, 34). Datainsamlingen styrs efter vad författaren är ute efter. Datainsamlingen slutar när en mättnad av data uppstår. Metoden som används vid analysen av data kallas för konstant jämförelse (constant comparison) och bygger på att forskaren kontinuerligt jämför den data som insamlats från olika urval. Teorin genereras eller växer fram ur data på detta sätt samtidigt som

den är grundad i data. Genom detta sätt undviker författaren att utgå från en tidigare teoribildning. Där syftet är att generera en ny teori och inte att testa en hypotes (Hartman, 2001, 36-37).

3.1 Urval

I undersökningen har ett medvetet urval från olika datakällor gjorts i syfte att erhålla så optimal information kring min huvudfråga som möjligt, vilken till en början var varför friskolor behövs? Ändamålet var att datamaterialet skulle ge mig information om kategorier, kategoriernas egenskaper och dess relationer mellan varandra inom området fristående skolor. Eftersom min första frågeställning var; varför friskolor behövs? och inte om friskolor behövs? valde jag att intervjua aktörer som verkade inom och hade mycket att säga om området. Jag utgick från en maximering av skillnader mellan aktörerna för att öka möjligheten att samla in olika och varierande data. Detta på grund av att en varierande mängd egenskaper hos deltagarna kan relateras till en kategori och då vidga och fördjupa den eftersom den då grundas i grupper som är olika (Hartman, 2001, 71). De deltagande informanterna presenteras nedan för att läsaren ska få en djupare förståelse av bredden i datamaterialet;

- 1 Informant 1; Webbredaktör och omvärlds/nyhetsbevakare på Friskolornas riksförbund .
- 2 Informant 2; Ordförande i förening för friskolor. Egen bloggsida om och för friskolor. Förskolechef inom ett föräldrakooperativ.
- 3 Informant 3; Lärare inom gymnasiekooperativ som var en av de första friskolorna i Sverige. Tidigare arbetat som lärare inom kommunalt gymnasium.
- 4 Informant 4; Studierektor inom verksamhet som bedriver Svenska för invandrare. Arbetade dessförinnan som lärare och undervisade Svenska för invandrare.
- 5 Informant 5; Studierektor inom stort aktiebolag som bedriver gymnasium. Arbetade innan dess som biträdande rektor på en kommunal gymnasieskola.
- 6 Informant 6; Verkställande direktör inom litet aktiebolag som bedriver komvux. Arbetat tidigare som studierektor inom vuxenutbildning på aktiebolag samt som lärare inom kommunalt gymnasium, komvux och på högskola.

3.2 Procedur

All data samlades in med hjälp av intervjuer. Det första steget i urvalet av deltagare skedde i form av inläsning av litteratur på området för att öka förståelsen för vad som var relevant. Sedan gjordes ett medvetet urval av deltagare som visste mycket på området. Fyra av deltagarna kontaktades via mejl med förfrågan om de ville medverka i en intervju till en uppsats om fristående skolor. När deltagarna svarat uppstod en kontakt via mejl där syftet med studien diskuterades och mötesplats bestämdes. Två av deltagarna kontaktades via telefon och fick förfrågan om medverkan. Dessa informerades under samtalet om undersökningens syfte och mötesplats bestämdes. Samtliga deltagare fick bestämma datum, tid och mötesplats för intervjun. Detta för att underlätta för deltagaren samt att denna skulle känna sig så avslappnad som möjligt i den miljö som intervjun tog plats. Fem av intervjuerna skedde på deltagarnas arbetsplats under arbetstid. Fyra var på deltagarnas kontor och en var i ett grupprum på en skola. En telefonintervju gjordes med en av deltagarna eftersom avståndet var långt då denna verkade inom en annan stad. Under intervjuerna användes en intervjuguide som angav vilket frågeområde som skulle täckas av. Frågorna i guiden följdes inte strikt under intervjun utan användes som en områdeshänvisning. Följdfrågor byggdes sedan på utifrån den information som framkom. Deltagarna informerades i början av intervjun om att anteckningar skulle användas som datateknik under intervjun. Intervjuernas längd varierade från 40 minuter till 90 minuter.

Anteckningar tillämpades som datateknik under intervjuerna. Ett medvetet val av att inte använda bandspelare togs för att inte dra ned på hastigheten i forskningsprocessen. Hartman för en diskussion om att det vid användning av bandspelare finns en risk för att forskaren får allt för mycket och irrelevant data att analysera. Eftersom intresset för det datamaterial som samlas in till undersökningen är om företeelser och inte personer är det inom grundad teori viktigare att forskaren utvecklar sin känslighet för vilken data som är betydelsefull (Hartman, 2001, 64). Det finns dock en risk för att viktig information går förlorad vid dataanalysen när bandspelare inte används. Jag har varit medveten om detta vid intervjusituationen och antecknat det som varit relevant ordagrant utifrån deltagarens svar, för att inte gå minste om viktig information vid dataanalysen av anteckningarna. Som stöd i intervjuerna användes en intervjuguide. I linje med den första huvudfrågan som utformades i undersökningen (varför friskolor behövs?) användes

frågor som angav vilket frågeområde som skulle täckas av. Vissa frågeområden inom ämnet valdes medvetet ut och ställdes till samtliga deltagare i ett jämförande syfte. De frågeområden som täcktes av var; idén med friskolor i skolsystemet, vad friskolor erbjuder i förhållande till kommunala skolor, konkurrensen mellan skolor samt debatten i samhället om friskolor. Under intervjuernas gång och analysprocessen av materialet visade sig relevanta kategorier. Frågorna selekterades mot dessa och närliggande områden för att få så uttömmande information som möjligt om kategorierna.

3.3 Dataanalys

I enlighet med grundad teoris principer gjordes en kodning av intervjutexterna för att tolka datamaterialet som samlades in. Koderna arbetas fram genom indikatorerna som finns i texten, vilka består av ord och fraser. Kodningen hjälper forskaren att urskilja begrepp, mönster och processer i datamaterialet. Jämsides med kodningen sker även en jämförande analys (komparation) av datamaterialet. Genom detta får forskaren hjälp att se indikationer på hur materialet kan föras ihop till olika kategorier, vad som är viktigast samt mest karakteristiskt för varje kategori (Guvå, 2003, 40). Analysen av datamaterialet är en ständigt pågående process som slutligen leder till att de viktigaste kategorierna samt kärnkategorierna träder fram ur datamaterialet. Kärnkategorin är den kategori som förekommer ofta och har en central roll i materialet. Kärnkategorin har även en slags allmän huvudproblematik för de andra områdena. Enligt Hartman är det till denna kategori som alla andra kategorier ska kunna härledas (Hartman, 2001, 88). I den här undersökningen visade sig kärnkategorin vara innovation av skolväsendet. Begreppet innovation med dess innebörd utveckling och förändring vilken spelar en central roll för alla de andra framträdande kategorierna i datamaterialet. Vid sidan av detta visade sig även kategorier som tillhörde men inte passade in i den grundade teorin, varpå en subteori skapades med begreppet förskjutning som kärnkategori.

3.4 Validitet

Validiteten i undersökningen handlar om hur väl den grundade teorin stämmer överens med data.

Analysprocessen och kategoriseringen i den här undersökningen har påverkats av hur jag har tolkat data och min förmåga att lyfta fram relevansen i datan. Det handlar också om hur väl jag lyckats sammansätta och bygga upp den grundade teorin, det vill säga att delar och helhet hänger ihop (Guvå, Hylander, 2003, 92 - 93). I analysen av datan fann jag som tidigare nämnts kategorier som inte passade ihop med den grundade teorin men som ändå berörde dess delar. Jag valde att inte ha med dessa kategorier i den grundade teorin eftersom de delarna inte hängde ihop med kategorierna i den grundade teorin tillräckligt mycket för att skapa en helhet. De nya kategoriernas delar hängde dock ihop med varandra och skapade i sig självt en teori. Därför skapades en subteori av de nya kategorierna som framkom i anslutning till den grundade teorin. Forskningsprocessen i grundad teori är mycket tidskrävande och jag önskar att jag hade haft mer tid att utforska de nya kategorier som framkom ur datamaterialet. Teorin medför en praktisk relevans för de aktörer som verkar inom friskolevärlden eftersom friskolor sällan framställs utifrån ett aktörsperspektiv. Därav också en vetenskaplig relevans som visar fenomenet utifrån ett nytt perspektiv. Skolväsendet är just nu i en pågående förändringsfas och teorin belyser hur en del av dess helhet ser ut.

3.5 Reliabilitet

Själva resultatets kvalitet beror på mitt användande av forskningsstrategin. Det vill säga hur väl jag lyckats utveckla begrepp och om de relateras till varandra på ett systematiskt sätt. Om kategorierna är utvecklade och om det finns en stor varians i teorin och en process i undersökningen (Guvå, Hylander, 2003, 89). Genom undersökningen har jag följt grundad teoris principer med ett undantag. Enligt grundad teori brukar forskaren bygga upp sin teori genom att analysera data som inkommit och utefter det göra nya urval och ny datainsamling. Detta pågår under hela undersökningen. Min datainsamling bestod istället av ett redan bestämt brett urval. Analysen av data påbörjades redan efter första intervjun och jag ställde mer ingående frågor om vissa ämnen till deltagarna vartefter det som visade sig datamaterialet. Anledningen till att jag inte gått tillbaka och intervjuat eller valt att intervjua fler var för att jag ansåg att mitt material var "mättat" med variansen i urvalet.

3.6 Etiska aspekter

Deltagarna i den här undersökning verkar på olika sätt inom friskolevärlden och är de som står i fokus för undersökningen. I en undersökning är det viktigt att garantera deltagarna personskydd och respekt för den enskildes integritet (Holme, mfl, 1997, 334). Deltagarna har själva fått ta ställning till om de vill medverka i studien. En viktig aspekt är att säkerställa att andra personer inte kan få reda på vem den enskilde svarspersonen är. Detta hänger också ihop med att få så fullständig och uttömmande information som möjligt. Jag har frågat samtliga deltagare hur de ser på anonymiteten i undersökningen. Alla deltagare ansåg att det gick bra att skriva namnet på den skola eller vilket område deltagaren verkade inom. Att deltagarna tycker att det är okej att namnet på skolan syns hör antagligen ihop med att de inte upplevde ämnet som känsligt för dem. Vid presentationen av urvalet har jag valt att utelämna namnet på skolan och beskriva vilken form av skola det är för att vara så diskret som möjligt med vilka deltagarna är, detta för att undvika att känslig information om deltagarna skulle kunna framkomma. Ett undantag är en deltagare som verkar inom ett förbund. Där har jag med deltagarens godkännande valt att skriva förbundets namn.

4 Tidigare forskning

Det visade sig som tidigare nämnts att det fanns lite forskning inom området som undersökningen berör. Den litteratur som finns är begränsad och blir snabbt föråldrad eftersom skolväsendet är i ständig förändring. Jag har sökt information på biblioteks databaser som refererar till artiklar och rapporter men inte funnit någon självständig forskning nära mitt område. Däremot fanns vetenskapliga rapporter med Skolverket som huvudman som jag fann relevanta. Denna forskning handlar inte heller specifikt om aktörernas perspektiv men behandlar närliggande områden. Nedan följer en sammanställning av några av Skolverkets rapporter som berör skolväsendet och framförallt fristående skolor. Detta urval är gjort för att röra den aktuella tiden och vara relevant.

Valfrihet

Det övergripande målet för utbildningspolitiken som finns idag är att Sverige ska vara en ledande

kunskapsnation som präglas av hög kvalitet och livslångt lärande för tillväxt och rättvisa. Inom EU har Sverige tillsammans med övriga länder enats om tre övergripande strategiska mål för de europeiska utbildningssystemen som är: ökad kvalitet och effektivitet, enklare tillträde för alla samt ökad öppenhet mot omvärlden (Skolverket, 2006). De vanligaste argumenten som berör valfrihet samt vilka också finns att återläsa i regeringspropositionerna är att genom ett större utbud av skolverksamheter sker en ökad valfrihet. Där valfrihet ses som både ett viktigt mål i sig och ett medel att nå andra mål. De fristående skolorna är tänkta att bidra till ett större utbud vilket i sin tur ska tillgodose fler intresseinriktningar, större variation och ökad flexibilitet i skolsystemet. År 1993 gjorde Skolverket en studie i syfte att belysa och värdera utvecklingen och effekterna av möjligheten för skolpliktiga barn att välja skola. Fallstudier gjordes i 9 kommuner, varav det i fem fanns fristående skolor. I slutdiskussionen lyfte man fram frågan om en "förskjutning i maktbalansen". Där man menade att möjligheten för skolpersonal och föräldrar att starta fristående skola ökat deras makt och inflytande. Möjligheten innebär också att den politiska nivån och de centrala tjänstemännen förlorat sin makt. Det fanns även antydningar om en utveckling där kommunens möjlighet att spara pengar genom att lägga ner skolor gått förlorad eftersom skolorna kunde återuppstå som fristående och då hade rätt att göra anspråk på offentliga medel. I rapporten pekade man också på behovet av överkapacitet, det vill säga att det alltid måste finnas plats för ytterligare elever i den kommunala skolan för att möjligheten att välja skola skulle vara reell. Överkapaciteten skulle kommunen själv bli tvungna att betala (Skolverket, 1993). Valfrihet i form av ökat utbud har alltså lett till en del förändringar på flera plan, liksom kostnaderna för ett skolsystem med fristående skolor diskuterats har även segregering till följd av valmöjligheterna varit en stor fråga. År 2003 publicerade Skolverket en studie med fokus på valfrihet inom skolområdet. Där syftet var att belysa valfrihetens konsekvenser i ett likvärdighetsperspektiv. I rapporten redovisas attityder till och effekter av valfriheten utifrån enkätstudier samt fördjupade fallstudier i fem kommuner. Studien visade att det främst var högutbildade föräldrar som uppgav att de valt fristående skola till sina barn. Flertalet av föräldrarna menade att valfriheten leder till ökad lyhördhet från lärare och kommunala tjänstemän. Nästan alla valde till en skola och inte bort från en skola. Fallstudierna visade en tendens till ökad segregation avseende elevernas etnicitet och prestationer. I resultatet konstaterades också att beslut om att lägga ned skolor som fick minskat elevunderlag för att hålla nere kommunens kostnader inte alltid fick önskade effekter eftersom skolorna kunde fortsätta

bedrivs som fristående. Att förena kommunernas kostnadseffektivitet med invånarnas tillgång till valalternativ tycktes vara svårt att få ihop (Skolverket, 2003).

Till skillnad från kommunala skolor kan fristående skolor enligt skollagen vara konfessionellt inriktade, det vill säga ha en religiös inriktning. Vid sidan av dessa bedrivs även språkligt/etniska skolor, vilka är en heterogen grupp där det finns rena språkskolor och mer etniskt inriktade skolor (Friskolornas riksförbund, 2005). År 1997 gjorde Skolverket på uppdrag från regeringen en studie av dessa skolor. Syftet med undersökningen var att utifrån ett elevperspektiv göra rimliga bedömningar kring konfessionella, etniska och språkligt inriktade friskolors eventuellt segregeringseffekter. Studien genomfördes i huvudsak med hjälp av intervjuer på ett antal muslimska, kristna, sverigefinska, judiska och etniska skolor. I rapporten redovisas det att föräldrarna till barn i dessa skolor valt dem av två huvudorsaker. Ett var att den kommunala skolan inte ansågs duga av olika skäl. Det andra argumentet användes av föräldrar som hade barn i muslimska eller arabiska skolor som ville tillförsäkra sina barn en trygg och säker skolmiljö. Samt att barnen skulle få kunskap om sitt ursprung och kultur, vilket den kommunala skolan inte kunde erbjuda. Intervjuerna visade också att den kommunala skolan inte kunde ge en korrekt bild av islam och att det fanns bristande disciplin där den kommunala skolan enligt föräldrar saknade uppfostran och moral. Eleverna i den kommunala skolan ansågs heller inte ha respekt för de vuxna. Ytterligare synpunkt från föräldrarna var att de kommunala skolorna hade svårt att följa praktiska regler, angående exempelvis bönetider, kläder, mat, och var allmänt alltför sekulariserade (Skolverket, 1997). De konfessionella skolorna är ett område inom fristående skolor som omdebatterats mycket, både massmedialt och politiskt. År 2004 genomförde Skolverket oanmälda inspektioner på 25 fristående grundskolor med konfessionell inriktning eller motsvarande. Inspektionerna innehöll dokumentgranskningar, intervjuer med samtliga berörda grupper på skolan, observationer samt enkäter till eleverna. Inspektionens resultat visade på att det fanns utrymme för förbättringar. Förelägganden avsåg främst skolornas kvalitetsarbete, betygssättningen, lokalsituationen, ledningsfunktionen, hanteringen av elever i behov av stöd, ekonomin och brister i registerkontrollen av nyanställda personal. De brister som påtalats i besluten var i första hand inte kopplade till skolans profil. I rapporten redogörs för att Skolverket inte kunnat se några generella problem när det gäller kravet på att verksamheten ska vara förenlig med de allmänna målen och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga

skolväsendet (Skolverket, 2004).

Kostnadseffektivitet

Genom införandet av det nya bidragssystemet för fristående skolor önskade regeringen ett mer kostnadseffektivt skolsystem. Där de fristående skolorna skulle bidra till en mer effektiv resursanvändning inom skolväsendet som helhet genom att till exempel kostnadseffektiva arbetsmetoder skulle spridas (Skolverket, 2005). År 1991 fick SOU regeringsuppdrag att utreda frågor om avgifter vid fristående skolor för skolpliktiga elever. Syftet var bland annat att undersöka om fristående skolor var billigare än kommunala skolor för att ge ett basmaterial för kommande resonemang om framtiden och konsekvenserna av fortsatt avgiftsuttag.

Undersökningen genomfördes med enkäter och visade att fristående skolors bokföringsmässiga elevkostnad var läsåret 1990/91 ca 40 procent lägre än de kommunala skolornas. Skillnaderna visade sig bero på framför allt låga löner, billigare lokaler, små administrativa uppgifter och därför också små administrativa kostnader för de fristående skolorna (SOU, 1992). Skolverket genomförde år 2004 en studie om fristående grundskolor och kommunernas kostnader. Syftet var att undersöka om den ökade andelen elever i fristående grundskolor haft någon inverkan på den genomsnittliga kostnaden per elev för kommunerna under perioden 1995 - 2000. Resultatet visade att en ökad andel elever i fristående grundskolor kan leda till såväl minskade kostnader som ökade kostnader för kommunerna. I de tre storstadsregionerna Stockholm, Malmö och Göteborg hade ökningen av elevantalet i fristående skolor lett till en ökning av kostnaden per elev och i övriga regioner hade elevökningen i fristående skolor lett till en genomsnittlig minskning per elev. Detta samband kan enligt studien bero på kommunens inställning till och tolkning av bidragssystemet samt på den bakomliggande orsaken till etablering av fristående skolor (Skolverket, 2004). Sammanfattande är att fristående skolor över lag har billigare drifts kostnader än kommunala skolor. Det finns dock en problematik när det gäller kommunens kostnader för de fristående skolorna. Regeringen har också pekat på komplikationer i och med att fristående skolor som drivs i aktiebolagsform blir fler. De menar att en risk för intressekonflikter för denna typ av fristående skola finns, som exempelvis problem med att förena vinstintresse med en pedagogisk utveckling. Samt att vinstmotivet riskerar att förstärka den sociala och ekonomiska segregationen och skapa ett samhälle med större klyftor. Regeringen ansåg med det att det ekonomiska överskottet i fristående skolor alltid borde gå tillbaka till verksamheten. Denna fråga bereds

fortfarande i regeringskansliet (Skolverket, 2005).

Konkurrens

I propositionerna finns att återläsa att fristående skolor enligt regeringen skulle leda till ökad kvalitet inom skolväsendet. Mångfalden av huvudmän och skolor med olika profiler som konkurrerar med varandra om elever skulle leda till en vitalisering och till pedagogisk utveckling av skolväsendet i sin helhet. Där elevernas kunskaper blir bättre. Skolverket genomförde år 2002 kvalitetsgranskningar av betygssättningen i kommunala och fristående skolor. Studien granskade 18 fristående huvudmän med utbildning på 10 fristående grundskolor och 9 fristående gymnasieskolor. Studien bygger främst på besök och på intervjuer på skolorna. Undersökningen visade att de vanligaste skälen till att man valt fristående grundskola var att de var små, att det fanns en känsla av närhet mellan elever, lärare och ledning samt att eleverna blev sedda som individer. För många elever var det avgörande att kamrater gick på skolan och för en del hade skolans profil betydelse, samt var det främsta skälet till att vissa valt en fristående skola missnöje med den kommunala skolan. En del elever som tidigare haft svårigheter eller blivit mobbade i skolan ansåg att de fått hjälp och stöd i den fristående skolan. Överlag visade studien att de flesta elever och föräldrar var nöjda med sina skolval. Vanliga förklaringar bland gymnasieelever var god stämning, god miljö, bra och engagerade lärare och att det var "seriöst" samt att de upplevde "att bli sedd". Arbetssättet, skolans profil och ett ökat inflytande på det egna lärandet var också skäl till att man valde en fristående gymnasieskola. Elever på några fristående skolor framförde dock kritik gällande just arbetssättet, där de menade att de hade små möjligheter till inflytande och bristande samarbete med lärarna (Skolverket, 2002).

Internationell forskning

Skolverket publicerade år 2002 en rapport om internationell forskning om fristående skolor. I rapporten presenteras studier kring fristående skolor i USA, Storbritannien, Danmark, Finland, Canada och Nederländerna. Slutsatserna i studien visar att det i många länder fanns en föreställning om att kvaliteten i utbildningen skulle öka parallellt med den konkurrens som valfrihet skulle skapa. Utifrån denna tankemodell har nu flera av länderna organiserat och är på väg att reformera sina skolsystem. De fristående skolorna i Sverige utgör en del av denna högt

värderade valfrihet. Studien visar på att en del forskare är mycket entusiastiska i fråga om utvecklingen medan andra forskare betonar betydelsen av en nationell läroplan för att likvärdigheten i skolan ska kunna garanteras. Rapporten visar också på att det är tydligt att många länder inte minst i Europa förändrar sina skolsystem till en mer marknadsanpassad riktning (Skolverket, 2002).

5 Resultat

Resultatet av analysen, det vill säga den grundade teorin är disponerad så att kärnkategorin presenteras först och åtföljs sedan av dess närliggande kategorier. Efter detta presenteras en sammanfattande del av resultatet för att avslutas med en bild som illustrerar den grundade teorin.

Innovation

Med innovation avses förändring och utveckling. Detta utgör kärnkategorin då friskolor skapar en förändringsprocess av konkurrensen, rörligheten och det effektiva styrsättet gentemot det traditionella skolsystemet, det vill säga de kommunala skolorna. Den förändring som sker är en utveckling av hela skolväsendet. Utvecklingen syftar framförallt på ökad kvalitet.

De kommunala skolorna har länge stått stilla och hänger inte med i resten av utvecklingen som pågår i samhället. Genom oss tvingas även de att utvecklas eftersom vi ökar konkurrensen med nya arbetsmetoder. Det ger hela skolområdet ett lyft och kvalitén blir bättre både i verksamheterna och kvalitén i utbildningen.

De fristående skolorna kan sägas tillföra nya idéer när det gäller både verksamhet och innehållet i utbildningen. Detta blir kvalitetshöjande eftersom det påverkar både elevernas kunskaper positivt genom sin flexibilitet och även skolväsendet i sin helhet som förändras från det som tidigare varit.

Konkurrens

Ett skolsystem med fristående skolor erbjuder mer än vad de kommunala skolorna ensamma kan erbjuda elever. Deltagarna poängterade att konkurrensen var positiv oavsett om det var mellan

fristående eller kommunala skolor. Man ansåg att ökad konkurrens leder till bättre kvalitet inom hela skolväsendet.

Konkurrensen är bra. Det finns ingen bransch som mår bra av monopol. Vi triggas varandra till att bli bättre. Vi ser nog väldigt nyktert på konkurrensen här i Lund.

Ökad konkurrens gör skolan bättre. Det föder eldsjälar på utbildningsområdet som vill utveckla skolan till det bättre. Dom personerna kan likväl vara i rörelse mellan kommunala och fristående skolor, det spelar ingen roll vilken skola det är.

Eftersom de kommunala skolorna tidigare varit i princip ensamma inom skolväsendet påverkas det nu genom nya alternativ inom skolväsendet. Det är inte bara de som påverkas av den ökade konkurrensen utan även personalen och friskolor sinsemellan.

Förnyelse

Konkurrensen kan sägas bidra till en stimulerande tävlan mellan olika skolor. Deltagarna tyckte att fristående skolor tillför utveckling i form av förnyelse i jämförelse med vad de kommunala skolorna ensamma erbjuder. Denna förnyelse består av en mer modern verksamhet som hänger med i den övriga utvecklingen i samhället. En deltagare påpekade också att fristående skolor har stått för den pedagogiska utvecklingen som skett. Flera av deltagarna påpekade att de kommunala skolorna nu börjar luta allt mer åt att ta efter de fristående skolornas sätt att bedriva skola på. De fristående skolorna behövs också för att de kommunala skolorna ska förnya sig.

Friskola är ett effektivt sätt att bedriva skola på, elever och personal har större inverkan på verksamheten. De kommunala skolorna börjar luta åt att styra på samma sätt. Det gynnar kvalitetsutvecklingen. Det spelar ingen roll om det är fristående eller kommunal skola. Det är bättre möjlighet för god kvalitet med ett fristående system, där har man möjlighet att anpassa verksamhet efter elever och vad som händer i samhället.

Friskolorna har stått mycket för den pedagogiska utvecklingen på skolområdet. De har stått för utvecklingen som skett helt enkelt. Exempelvis Montessoriskolorna som är väldigt pedagogiska. De kommunala skolorna har nu börjat ta efter deras sätt att arbeta på.

Flertalet av deltagarna menade att skillnaden mellan kommunal och fristående skola är sättet att

se på eleven. I den kommunala skolan ska eleven anpassas efter utbildningsformen och i den fristående skolan så är det motsatt förhållande, det vill säga att utbildningsformen anpassas efter eleven. I den fristående skolan mår man mer om eleven, detta eftersom det är eleven som är kunden. Det kan liknas vid service branschen där målet är att göra kunden glad och nöjd. En deltagare säger att de fristående skolorna är mer ekonomiskt utsatta på det sättet eftersom kommunen kan skjuta till med pengar om en kommunal skola skulle gå minus i ekonomin.

Kommunala skolor är mer stelbenta och har fastnat i gamla mönster, man försöker passa in elever i en skolform istället för att anpassa utbildningsform efter de studerandes behov. Friskolor ger bättre konkurrens. Den som ska studera kan välja det som passar bäst. Olika skolor kan välja olika lösningar och det ger ökad och bättre kvalitet på upplägg och innehåll och lärarkompetens, samt respekt mot den studerande. Vi tar dem inte för givna utan måste anstränga oss för att få in och behålla dem och man är mån om att våra studerande får ett bra rykte om att ha fått en bra utbildning och blir bra medarbetare ute på arbetsplatsen.

Jag ser till litenheten hos oss, på skolan går 300 elever och det är få elever och då kan vi erbjuda trygghet och att vi ser till eleverna.

De fristående skolorna kommer med nya typer av utbildningsformer för att bli konkurrenskraftiga i slaget om elever. Inom till exempel komvux erbjuder man sina elever individuellt upplägg för att de ska ha möjlighet att kombinera studierna med deras övriga liv. Alla deltagare som verkade inom en fristående skola tyckte att det allra viktigaste var att utbildningen skulle vara näringslivsanpassad. Man satsade mycket på kontakt med företag och praktik. En annan viktig faktor var också att erbjuda eleverna möjlighet till fortsatta studier. Detta gjorde en av deltagarna genom att till exempel sätta in extra kurser och samarbeta med universitet, högskola som kom och berättade om vidare studier. En av skolorna höll också söka jobb kurser där eleverna bland annat fick lära sig att skriva CV. Överlag fanns en planering hos alla skolor om hur utbildningen på bästa sätt kunde gynna eleven efter avslutade studier. Med målet att få ett arbete.

Eleverna kan studera i sin egen takt och kombinera studierna med arbete och barnomsorg. Vi erbjuder också kursstart varje vecka hela året om och värderar tidigare kunskaper.

Våra huvudgrenar är näringslivsanpassning, praktik, förberedande studier. Det är meningen att utbildningen ska vara en del av samhället och passa in.

Eleverna har praktik under 12 veckor, med möjlighet att genomföra den i annat land. Vi har också möjlighet för elever som läser på hp att läsa särskild behörighet till fortsatta studier.

Rörlighet

Alla deltagare poängterar att fristående eller kommunal skola inte är av betydelse utan att det är kvaliteten i skolan som är det viktiga. Flera deltagare har arbetat inom både kommunal och fristående skola. Valmöjlighetsfrågan kan sägas handla mer allmänt om den rörlighet som uppstått inom skolans område både i fråga om skolor, elever och personal. Man tror inte att eleven väljer på grund av att det är just en fristående eller kommunal skola utan på grund av vad skolan erbjuder.

Jag tror inte att elever eller föräldrar bryr sig om ifall det är en fristående eller kommunal skola när de väljer.

Ett problem som tas upp är dock rörligheten mellan olika kommuner eftersom det ser olika ut mellan kommuner. Exempelvis kan elever som tillhör en kommun söka till skolor i alla kommuner medan en elev från en annan kommun bara kan söka skola inom den kommunen. En deltagare menar att det inte är bra att det ser olika ut beroende på vilken kommun det gäller. Utan att det skulle vara önskvärt och underlätta om det var lika i alla kommuner.

Vi förlorar elever eftersom de som bor i vår kommun kan söka till alla kommuner medan elever från andra kommuner inte har lika fritt.

Föräldrar och elever väljer skola efter kvaliteten som finns i skolan. Dock kan valfriheten påverkas för eleven beroende på vilken kommun som denne bor i.

Komplement

I Sverige har det under en längre tid funnits vissa specifika utbildningar eller program för elever att välja på. I gymnasiet är de vanligaste till exempel naturvetenskapliga programmet,

samhällsvetenskapliga programmet, handelsprogrammet, etc. Genom fristående skolor kan fler olika slags utbildningar erbjudas. Deltagarna menar att det behövs fler former av utbildningar som eleven kan välja på. Ett större och mer anpassat utbud än vad som tidigare funnits är nödvändigt.

Jag tycker det är bra med nya gymnasieformer som exempelvis lärlingsutbildning. Just nu pressas eleverna genom likadana utbildningar. Det måste finnas något komplement för de som inte passar in, elever med dyslexi eller som är skoltrötta till exempel.

Fristående skolor har till skillnad från kommunala skolor rätt att driva skolor med konfessionell inriktning, det vill säga religiös inriktning. Dessa är vanligast inom grundskolan och ses som ett komplement för de barn som utövar en religion hemma. Några deltagare såg konfessionella skolor som positiva för elever. Det huvudsakliga var att de följde de mål som fanns och att de klarade sig på Skolverkets inspektioner, som man poängterade var extra hårda mot dessa skolor. De hade inga negativa erfarenheter av konfessionella skolor, snarare motsatta erfarenheter.

Jag ser det som något bra, jag tycker att det är en möjlighet för de barn som utövar religionen hemma.

Deras funktion är att bidra till integrationen och de jag känner till har ett engagemang i eleverna som de kommunala skolorna till exempel aldrig skulle ha.

Konfessionella skolor har debatterats hårt i massmedia och det märktes på deltagarna att det var känsligare att tala om dessa fristående skolor i förhållande till andra. En deltagare svarade med ingen kommentar. En annan deltagare såg negativt på konfessionella skolor och menade att det fanns en problematik under ytan som till exempel inte visade sig på inspektioner.

Jag tror att det ser ut som att de sköter sig på pappret men under ytan finns det problem, det har visats en del tv-reportage om det. Vad som visar sig på Skolverkets inspektioner och hur det ser ut i verkligheten är inte samma sak. Jag ser det som ett problem helt enkelt.

Den känslighet som berörde deltagarna i och med ämnet konfessionella skolor skulle kunna tolkas vara en avspegling för att det är ett värdeladdat ämne i övrigt i samhället.

Effektivt styrsätt

Samhället vi lever i kännetecknas av snabba förändringar i och med de marknadskrafter som råder och den nya informationsteknologin. Till följd av detta börjar utbildningen allt mer kommersialiseras och marknadsanpassas. Den största konkurrensen kan sägas råda mellan de gymnasieskolor som ökar mest i takt. Deltagarna säger att de upplevt att det nu finns fler skolor för eleverna att välja på. De är medvetna om att det gäller att vara en bra skola för att hålla sig kvar på marknaden. Man menar att detta också leder till att de kommunala skolorna tvingas till förändring, både genom att ändra sitt sätt att driva skola och sitt sätt att marknadsföra skolan på för att behålla elever.

Ja alla skolor säljer egentligen utbildning det spelar ingen roll om det är en fristående eller kommunal skola. Det är en tuff marknad i Stockholm. Kommunala skolor börjar bli tvungna att marknadsföra sig på samma sätt som fristående gör.

Den skillnad som finns mellan kommunala och friståendes sätt att bedriva skola på berodde framför allt på att beslutsvägarna inom den fristående skolan ser annorlunda ut. Personalen har större inverkan på verksamheten. Organisationen inom fristående skolor är ofta mindre än i den kommunala. Detta gör att beslut snabbt kan tas. Den kommunala skolans organisation består ofta av ett flertal olika "stopp" innan beslut kan tas, vilket leder till att förändringar inom skolan går långsammare. Genom detta har man mer möjligheter när man verkar inom en fristående skola.

Egentligen är det ingen skillnad, jag har själv både varit i kommunal och friskola. Skillnaden är att det är något trögare i en kommunal skola, och det beror på förvaltningen och i sin tur politikerna och nämnderna. Annars har vi likadant arbete. Vilken skola det än är så lyder vi båda under staten och har samma kursplan och mål. I friskola är möjligheterna bättre och friskolan är snabbare på att ställa om.

Alla deltagare utom en var eniga om att ett fristående skolsystem var det bästa. Denna deltagares avvikande mening grundade sig i att det inte finns något som egentligen säger att fristående skolor skulle producera bättre utbildning än de kommunala. Deltagaren menade också att det var en slump att han verkade inom just en fristående skola. En annan deltagare lyfte fram att just fristående skolor som drivs i aktiebolagsform var problematiskt i den bemärkelsen att det är

tveksamt med ett vinstmotiv inom utbildningssektorn.

Sveriges riksdag är nu i enighet med möjligheten att ha friskolor så frågan är inte så kontroversiell just nu. Men det går väl bra utan fristående skolor också, ta Finland som ett exempel.

Jag skulle önska att det inte var så många vinstdrivande aktiebolag som driver friskolor som det kommer nu. Jag menar... är det verkligen okej att ha ett vinstintresse inom det svenska skolsystemet? Jag tycker att de pengar som blir över borde gå till eleverna och inte till aktieutdelning.

Bara för att man verkar inom en fristående skola behöver man inte gilla alla former av fristående skolor som finns. Det verkar finnas en tendens hos vissa av deltagarna att ogilla just vinstdrivande skolor även om de i sin helhet är för fristående skolor. Inget är svart eller vitt, det vill säga åsikterna är många och skiljer sig åt även hos de som verkar inom fristående skolor.

Självsanering

Man skulle kunna jämföra skolan med dagens företag som måste omstruktureras och effektiviseras för att hålla sig kvar på marknaden. Med ett ökat antal skolor som tävlar om eleverna medverkar marknadskrafterna till att sämre skolor inte får elever och tvingas slå igen. Deltagarna menar att om en skola inte upprätthåller hög kvalitet och med det inte klarar sig på Skolverkets inspektioner får skylla sig själva. Det väsentliga ligger i att skolan har bra kvalitet och om det är en fristående eller kommunal skola spelar ingen roll. Detta ger en utveckling där de bra skolorna finns kvar medan de dåliga skolorna försvinner från marknaden.

De som sköter sig och lever upp till de krav som finns klarar sig på Skolverkets inspektioner och får vara kvar. Om en skola inte håller måttet och har dålig kvalitet så är det självsanerande. Då sprids det ryktesväg och skolan får mindre ansökningar av elever.

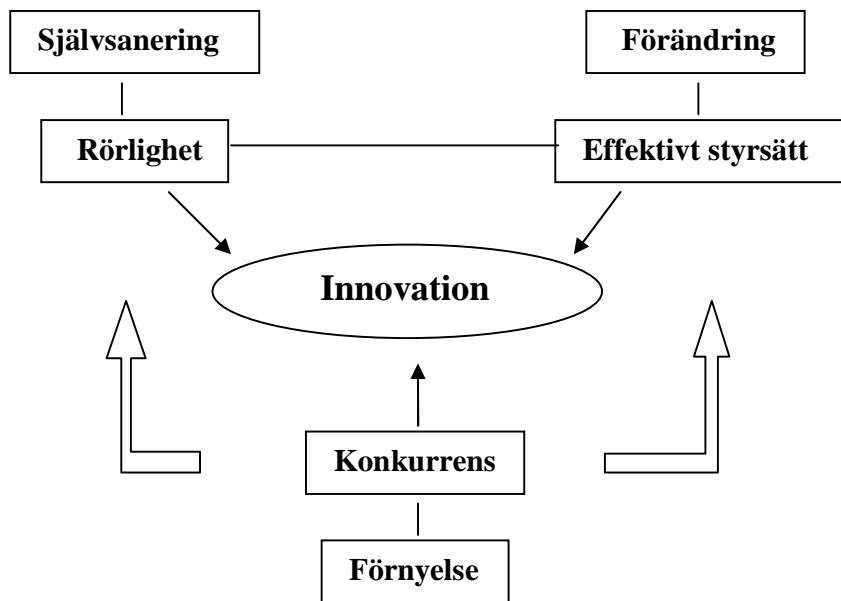
5.1 Innovation av skolväsendet med friskolor i systemet

Sammanfattningsvis visar resultatet att konkurrens upplevs som positivt i den bemärkelsen att

den leder till utveckling av kvaliteten inom skolväsendet. Om konkurrensen står mellan kommunala eller fristående skolor saknar betydelse. Huvudsaken är att den bidrar till en stimulerande tävling mellan alla skolor. Fristående skolor ökar konkurrensen gentemot den kommunala skolan eftersom de tillför förnyelse inom utbildningsområdet. Synen på elevens behov är annorlunda. Man anpassar utbildningen efter eleven och arbetsmarknaden.

Konkurrensen har en anknytning till rörligheten som uppstår genom den ökade valmöjligheten med ett fristående skolsystem. Rörligheten finns både mellan skolor, elever och personal samt inom vissa begränsningar mellan kommuner. Med fristående skolor utökas valmöjligheten gentemot de traditionella utbildningarna. De kan erbjuda komplement för elever som inte passar in i dessa, exempelvis konfessionella skolor. Konkurrensen har också en anknytning till ett effektivt styrsätt. De fristående skolorna har ett effektivare styrsätt än de kommunala. Eftersom deras organisation är mindre så blir beslutsvägarna snabbare. Detta medför att förändringar och möjligheter blir större i fristående skolor. De kommunala skolorna börjar allt mer efterlikna friskolors verksamhet i kampen om eleverna. Det effektivare styrsättet hänger samman med rörligheten då ett ökat antal skolor som tävlar om eleverna leder till en självsanering för de skolor som inte håller måttet och tvingas stänga på grund av ett minskat elevantal när kvaliteten inte är tillräckligt god. De fristående skolorna skapar en förändringsprocess av konkurrensen, rörligheten och det effektiva styrsättet gentemot de kommunala skolorna. Den förändring som sker är en kvalitetsutveckling.

Den grundade teorin om friskolors innovation av skolväsendet kan illustreras på följande sätt:

1.

Illustration av en grundad teori om fristående skolors innovation på skolväsendet.

Innovationen av skolväsendet sker alltså med andra ord genom den indirekta påverkan som konkurrensen skapar genom dess förnyelse som i sin tur hänger samman med rörligheten som ökar genom friskolor och skapar komplement för elever. Konkurrensen hänger även samman med det effektiva stysättet där friskolors verksamhet innehåller ett större utrymme för förändring och möjlighet är det traditionella. Detta är i sin tur sammankopplat med rörligheten eftersom det ökade antalet skolor genom konkurrens leder till en självsanering för skolor som har dålig kvalitet.

5.2 Subteori

I datamaterialet fanns ytterligare kategorier som berörde den grundade teorin. Kategorierna selekterades bort då de inte passade in i dess helhet. Eftersom de tillför intressanta infallsvinklar har jag grundat en subteori i samband med den grundade teorin. Följande presenteras kärnkategorin som följs av dess närliggande kategorier. Efter detta presenteras en sammanfattning som avslutas med en bild som illustrerar subteorin.

Förskjutning

Med förskjutning avses överföring av de idéer eller känslor från ett objekt till ett annat. Detta utgör kärnkategorin eftersom hela processen mellan regering, kommun och media handlar om dess föreställning om fristående skolor i förhållande till kommunala skolor. Alla deltagare poängterade ett flertal gånger att det inte är någon skillnad mellan fristående och kommunala skolor. Man syftar då främst på att vilken skola det än är så får de samma elevbidrag och kostar staten lika mycket. Dock finns en ideologisk kvarhängande uppfattning om att fristående skolor ses som segregerade, annorlunda och ibland även som suspekta.

Egentligen är det ingen skillnad mellan en kommunal och fristående skola. Därför är debatten något snedvriden, vi har ju samma huvudman, det vill säga staten och det som debatten handlar om är väl egentligen att de kommunala skolorna håller på att tappa kontrollen.

Deltagarna upplever en form av ”orättvis” framställning eftersom de ser friskolor som vilken skola som helst. Många av deltagarna har arbetat inom kommunal skola också och har svårt att förlika sig med att de differentieras så mycket.

Regering

Genom det nya bidragssystemet för elever till fristående skolor som infördes i början på 90-talet har regeringen underlättat för bedriften av friskolor. Eftersom det är regeringen som reglerar skolväsendet har de mycket makt och inflytande över hur premisserna ser ut för de fristående skolorna. Hur regeringen ser på fristående skolor har betydelse för dess framtid. Många menar att de borgerliga är mer för ett fristående skolsystem än socialdemokraterna.

Man märker att de blå kommunerna är mer ute för friskolor.

Debatt

Den politiska debatten som pågår i samtiden har en direkt inverkan på utbildningsväsendet och därmed också fristående skolor. Det har skett en förändring mot att politiken styrs allt mer mot ett skolväsende som ska innehålla fristående skolor. Det finns fortfarande grupper inom politiken

som motsätter sig fristående skolor men debatten börjar allt mer att ebba ut. Den debatt som pågår är om fristående skolors konkurrens mot kommunala skolor.

Det förekommer inte så mycket politisk debatt för tillfället. Friskolor har allt mer fått erkännande i samhället. Det finns väl vissa grupper som inte tycker att friskolor ska finnas, det finns några grupper inom socialdemokraterna i Malmö tror jag att det är. Men om man lyssnar till Mona Sahlin så säger hon att det är en tröstlös debatt om att förbjuda friskolor, så den politiska debatten är inte särskilt hård.

Socialdemokrater kallar friskolor privata. Folk missförstår eftersom man kallar det privata skolor, alla skolor lyder under samma huvudman.

Det märks hos deltagarna att det tidigare varit mer motstånd mot friskolor och att det nu genom det politiska erkännandet och ökningen av friskolor är bättre än vad som varit.

Kommun

Kommunen är skyldig att betala bidrag för de elever som går i fristående skola. På detta sätt kan de flesta fristående skolorna bedriva sin verksamhet. Dock arbetar alla kommuner olika vilket ibland försvårar det för de fristående skolorna. De finns stora skillnader mellan kommuner på hur man ser de fristående skolorna.

Helt hopplöst med kommunerna... det finns en arrogans hos kommunpolitikerna där de skiter i skollagen. Förvaltningsbesvären talar bara om för kommunen om vad som inte får göras, det skulle vara bra med en utveckling där det talades mer tydligt om vad man ska göra. Det är till exempel ofta man inte får den ersättning man har rätt till.

Vår kommun ser friskolor som ett bra komplement till deras kommunala skolor. Vi har möten med alla skolor där vi diskuterar utvecklingsfrågor.

Samarbete

Fristående skolor är i mångt och mycket beroende av ett bra samarbete med kommunen. Det skiljer sig mellan kommuner men överlag verkar samarbetet upplevas allt mer positivt. Kommunerna blir mer vana med fristående skolor. Därmed finns även ett gott inslag med den ökade konkurrensen inom skolväsendet.

Det blir en onödig tidsåtgång och energikrävande att hålla på att bråka med kommunen för friskolan. Jag tror att det handlar om att det finns tjänstemän som inte har rätt kunskap och det är sedan de som ska förmedla till dem över, jag har hört talas om de mest bisarra saker som hänt.

Jag upplever dem som samarbetsvilliga i det hela. De har blivit mer vana nu med friskolor. Vi har också elever som har assistent som går på skolan och det skulle kommunen kunna säga att de måste gå i kommunal skola om, men de gör de inte utan de betalar.

Samarbetet mellan kommun och fristående skolor ser alltså överlag olika ut. Framförallt verkar kommuner som känner sig hotade av konkurrensen mot kommunala skolor vara negativa, samtidigt som kommuner som har en välfungerande kommunal skola uppleva fristående skolor som positivt.

Media

Massmedia har en stor inverkan på allmänheten. Hur de förmedlar en företeelse kan påverka mångas uppfattning. Överlag är det vanligare att dåliga än bra saker är av intresse att förmedla till allmänheten.

De elever som väljer friskola, för dem är det inget konstigt att de väljer en utbildning. Men däremot sprider inte media någon upplysande form om friskolor utan har fastnat i något gammalt tänk om att friskolor kostar pengar för eleverna... och så märker man att det framställs som "stackars" de kommunala skolorna som tappar elever och kanske måste stänga. Istället för att granska fenomenet och att se att elever väljer bort kommunala skolor kanske för att det är sämre kvalitet.

Vinkling

I sin helhet framställs fristående skolor som negativt i massmedia. Just nu har det förmedlats mycket kritik kring konfessionella friskolor. En annan bild är av fristående skolor som försöker locka till sig elever genom att erbjuda dem olika saker. En av deltagarna belyser att om media skriver något dåligt så står det att det är i en fristående skola, men om det vice versa står något

bra så nämner man inte att skolan är fristående utan nöjer sig med att skriva skola. Deltagarna upplevde medias bild av friskolor som snedvriden eftersom de själva inte upplever att de skiljer sig från de kommunala skolorna. De poängterade också att de inte heller tyckte att det som skrevs om vissa fristående skolor var bra.

Det var ett debattprogram på TV för ett tag sedan då ville de ha tag på skolor som lockar sina elever med datorer, resor till Spanien och annat. De ringde hit men var inte intresserade eftersom vi inte gör det. Det finns väl en bild av att vissa friskolor lockar elever för att tjäna pengar. Annars börjar det bli ganska vanligt med friskolor nu. Jag menar man måste ha en bra verksamhet där eleverna är nöjda med kvalitet och bemötande. Det går inte att vara oseriös och lura eleverna, det kanske skulle gå på kort sikt.. max ett år.

Ett exempel är en artikel som stod i tidningen för ett tag sedan. Det var om en friskola som bad om konsultation för att de hade problem med sin skolhälsa. Rubriken löd då att friskola granskas av Socialtjänsten. Vilket var fel det handlade inte ens om socialtjänsten utan det var Socialstyrelsen de frågat och de hade dessutom själva bett om en konsultation. Det vinklas i medierna, det var en som jag känner som sa; - hur bra ska friskolorna bli? Det som är... är att när något hänt en kommunal skola så skriver man bara den skolan där.. Är det något dåligt som hänt så skriver dom att det är på en friskola, men å andra sidan när något bra hänt på en friskola skriver man bara skola.

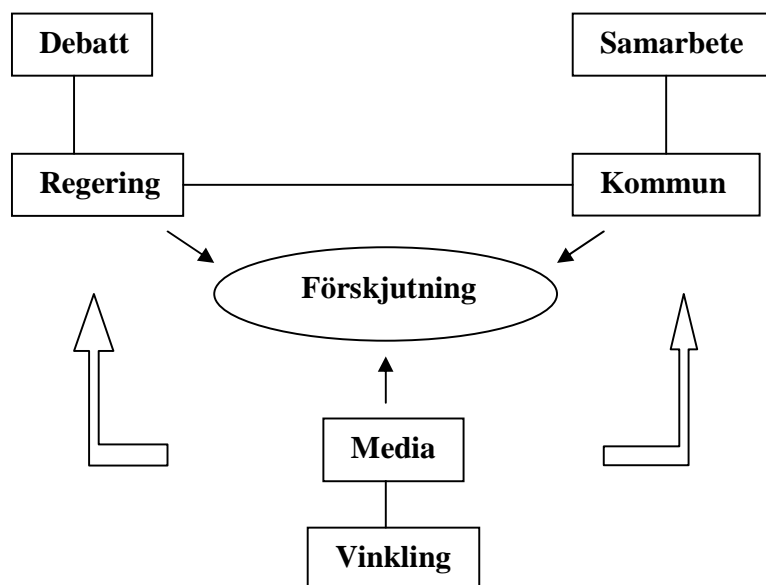
Framförallt märks det att media framställer de fristående skolorna på ett visst sätt och att det gärna blir så att "alla" friskolor framställs negativt istället för att koncentrationen ligger på att en skola misskött sig, om nu det visar sig vara fallet.

5.3 Förskjutning av friskolor i samhället

Sammanfattningsvis visar resultatet att den regering som verkar och dess politiska debatt om skolväsendet spelar en stor roll för fristående skolor. Den borgerliga nyblivna regeringen ser positivt på ett fristående skolsystem. Debatten som förs handlar om friskolors konkurrens mot de kommunala skolorna. Regeringen har anknytning till kommunen och har bestämt att de ska betala elevavgifter till de fristående skolorna. Kommunerna har olika inställning till hur de ser på fristående skolor. I vissa kommuner fungerar samarbetet bra och i andra mindre bra. Samarbetet

är problematiskt eftersom alla kommuner verkar på olika sätt. Ökningen av fristående skolor har medfört att samarbetet förbättrats. Media har en anknytning till både kommun och regering. Den massmediala debatten påverkas av den politiska debatten. Den påverkas också av kommunen i den mån att de kommunala skolorna jämförs med de fristående. Det finns en vinkling av negativt slag mot friskolor i media. Debatten anses vara snedvriden eftersom det egentligen inte är någon skillnad mellan fristående och kommunala skolor. Den föreställning regeringen, kommunen och media har bildat en process med en förskjutning där idéer och/eller känslor överförs på de fristående skolorna.

Den grundade subteorin om förskjutningen av fristående skolor kan illustreras på följande sätt:

2. Illustration av en grundad subteori om förskjutningen av fristående skolor.

Förskjutningen av fristående skolor sker genom regeringens indirekta påverkan på friskolor genom dess synsätt och den debatt som pågår, vilket i sin tur hänger samman med kommunens samarbete och direkta påverkan på friskolor. Media är sammankopplat med regeringen och den debatt som pågår och även med kommunen och vilket samarbete som finns med friskolor. Genom medias vinkling av fristående skolor till allmänheten har den en indirekt påverkan på friskolor.

6 Jämförelse av resultat med tidigare forskning

Den grundade teorin och subteorin skiljer sig framför allt från tidigare forskning eftersom den utgår från aktörernas perspektiv. Någon tidigare forskning utifrån ett aktörsperspektiv finns inte. Dock säger teorierna inget om hela aktörsperspektivet. Den visar enbart det perspektiv som de medverkande aktörerna i den här undersökningen har. Jag kommer fram till att deras perspektiv inte skiljer sig väsentligt mycket från den tidigare forskning som gjorts utifrån ett statligt perspektiv och elevperspektiv som går att jämföra med. Andra delarna är nya och går inte att jämföra eftersom tidigare forskning saknas. Kommande presenteras och diskuteras en jämförelse med den tidigare forskning som finns med den Grundade teorin om friskolors innovation på skolväsendet. Subteorin behandlas inte eftersom det inte finns någon tidigare forskning inom området att jämföra med.

Konkurrens

Undersökning som Skolverket genomförde 2002 på betygssättningen i kommunala och fristående skolor visade att föräldrar och elever som valt fristående skola överlag var nöjda. De vanligaste skälen till att man valt fristående skola var att de var små, en känsla av närhet mellan elever, lärare och ledning samt att eleverna blev sedda som individer (Skolverket, 2002). I resultatet av den här undersökningen påpekade flertalet av aktörerna att skillnaden mellan kommunal och fristående skola var just sättet att se på eleven. En utbildningsform som är anpassad efter elevens behov. Jag blev överraskad över att resultatet visade att alla aktörer var så positiva till konkurrens, både mellan fristående och kommunala skolor. De som är mindre positiva till den ökade konkurrensen verkar enligt min uppfattning vara de kommunala skolorna. Skolverkets undersökning visade också att ett förekommande skäl till val av fristående skola var missnöje med den kommunala skolan (Skolverket, 2002). Detta skulle kunna tolkas som att den kommunala skolan fastnat i en idag gammal utbildningsform och tvingas till förändring genom de fristående skolornas nya utbildningsform. Flera aktörer i undersökningen påpekar också att de kommunala skolorna går mot att bedriva verksamheten som friskolorna gör. Frågan är varför de kommunala skolorna inte klarat av att förnya utbildningsformen på egen hand tidigare. Kan

tyckas lite paradoxalt då flera aktörer belyser att det framställs som "stackars" de kommunala skolorna som tappar elever. Liksom en av aktörerna sa att "istället för att granska fenomenet och att se att elever väljer bort kommunala skolor kanske för att det är sämre kvalitet."

Rörlighet

I Skolverkets rapport som publicerades 2003 med fokus på valfrihet inom skolområdet i bemärkelsen likvärdighetsperspektivet visade resultatet av de fallstudier som gjordes en tendens till ökad segregation avseende elevernas etnicitet och prestationer (Skolverket, 2003). Resultatet av analysen visade inga tendenser till segregationer snarare motsatta förhållanden där skolorna aktörerna verkade inom istället hade en blandning med elever från olika områden och eller kommuner. Etnicitet på skolorna togs inte upp. Skolverket gjorde år 1997 en undersökning kring konfessionella skolors eventuellt segregande effekter. Studien redovisade att föräldrar till barn i dessa skolor valt dem av två huvudsaker. Ett var att den kommunala skolan inte ansågs duga av olika skäl och det andra var föräldrarna ville tillförsäkra sina barn en trygg och säker skolmiljö (Skolverket, 1997). De konfessionella skolorna kan ses som komplement till barn som utövar religion. Det är också en form av skola som har debatterats hårt i massmedia. Resultatet i den grundade teorin visade att aktörerna var något försiktigare i denna fråga i förhållande till de andra. En intressant aspekt är resultatet i subteorin som visar en förskjutning av fristående skolor av bland annat media. I den grundade teorin säger en av aktörerna att konfessionella skolor är problematiska eftersom "det har visats en del tv-reportage om det". Intressant är att aktören kan sägas konfirmera subteorin om fristående skolor. År 2004 genomförde Skolverket oanmälda inspektioner på ett flertal konfessionella skolor, bland annat ingick de skolor som varit med i tv-reportaget uppdrag granskning. I rapporten redogörs för att Skolverket inte kunnat se några generella problem när det gäller kravet på att verksamheten ska vara förenlig med de allmänna målen och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet (Skolverket, 2004).

Effektivt styrsätt

Resultatet av analysen visade att fristående skolors mer effektiva sätt att bedriva skola på berodde framför allt på att organisationen var mindre och därmed även beslutsvägarna. Vilket ökar

möjligheterna när man verkar inom en fristående skola. Det finns ingen tidigare forskning som bedömer effektiviteten i verksamheterna. SOU publicerade en studie 1991 om de ekonomiska skillnaderna mellan fristående och kommunala skolor. Studien visade att fristående skolor hade ca 40 % lägre bokföringsmässiga kostnader än de kommunala skolorna. Skillnaderna berodde framför allt på låga löner, billigare lokaler, små administrativa uppgifter och därför också små administrativa kostnader (SOU, 1992). Detta kan i viss mån kopplas till en effektivare organisation. Dock visade resultaten av analysen att fristående skolor snarare hade sämre ekonomiska förutsättningar än de kommunala skolorna. Detta berodde enligt aktörerna på att kommunen erbjöd de kommunala skolorna exempelvis pengar till marknadsföring samt att de kunde skjuta till pengar vid ett ekonomiskt underskott. En av aktörerna menade på att de fristående skolorna är mer utsatta eftersom om något händer så står man själv som ekonomiskt ansvarig. Regeringen har pekat på komplikationer i och med att fristående skolor som drivs i aktieföretagsform blir fler. Man menar att det finns risk för intressekonflikter och att vinstmotivet riskerar att förstärka den sociala och ekonomiska segregationen. Därmed anses det att det ekonomiska överskottet i fristående skolor alltid borde gå tillbaka till verksamheten (Skolverket, 2005). En aktör nämnde detta område och såg tveksamt på vinstmotivet inom utbildningssektorn. Frågan är om detta i enlighet med subteorin kan vara en förskjutning av fristående skolor från regeringens sida. Borde det inte räcka att skolan uppfyller alla mål och har en god kvalitet. Behövs verkligen detta regleras från regeringens sida? Just nu pågår en utredning på uppdrag från regeringen om ovanstående.

7 Diskussion

Grundad teori är ett bra val av ansats eftersom den har hjälpt till att återspegla verkligheten då den främst bygger på empiri. Den kunskap som har uppnåtts med den grundade teorin är att fristående skolors påverkan på skolväsendet utifrån ett aktörsperspektiv visar att fristående skolor har en innovativ påverkan på skolväsendet. Genom att ett fristående skolsystem förändrar och utvecklar det traditionella systemet, det vill säga i förhållande till de kommunala skolorna. Det som skiljer fristående skolor från kommunala skolor visar sig vara; en positiv syn på konkurrens, en anpassning av utbildningen efter eleven och arbetsmarknaden, en ökad rörlighet mellan skolor, elever och personal samt inom vissa begränsningar mellan kommuner. Ett komplement för de elever som inte passar in i de traditionella utbildningarna, ett effektivare sätt att bedriva

verksamheten på grund av en mindre organisation och snabbare beslutsvägar. De fristående skolorna skapar en förändringsprocess av konkurrensen, rörligheten och det effektiva styrsättet gentemot de kommunala skolorna. Den förändring som sker är en kvalitetsutveckling.

I analysen framkom även kategorier som inte passade in i den grundade teorin men som berörde den och visade intressanta infallsvinklar. Därmed utvecklades en subteori i samband till den grundade teorin. Resultatet av subteorin visar att processen mellan regering, kommun och media påverkar fristående skolor genom en förskjutning, det vill säga deras föreställning om fristående skolor i förhållande till kommunala skolor. Förskjutningen syftar på deras överföring av idéer eller känslor för fristående skolor. Just nu är regeringen positiva till fristående skolor, men debatten handlar om deras konkurrens mot de kommunala skolorna. Kommunen har olika inställning till hur de ser på de fristående skolorna, vilka också behandlas därefter. Medias debatt har en negativ vinkling av fristående skolor och anses av aktörerna vara snedvriden eftersom det egentligen inte är någon skillnad mellan kommunala och fristående skolor. Resultatet av subteorin skulle kunna kopplas till den akademiska debatten om förskjutning i samhället som pågår. Sociologer som berört detta område är bland annat Beck i sina böcker om Risksamhället och Att uppfinna det politiska, Bauman i sina utgivna böcker Globalisering och Liquid life, samt Giddens i boken The transformation of intimacy. Fristående skolor kan med det tänkas ingå i de förskjutningar som kännetecknar det senmoderna eller postmoderna samhället.

Eftersom det är ett relativt outforskat område finns det ett flertal uppslag till fortsatt forskning. Jag har valt att belysa de som jag tycker verkar intressantast att fortsätta undersöka. Det handlar framförallt om kategorierna i subteorin. Ett förslag är en textanalys av vad som står i media om fristående skolor i kombination med djupintervjuer. För en djupare förståelse av den vinkling som det i subteorin visade sig vara. Ett annat intressant område var kommunerna och deras olikheter, det skulle vara intressant med en undersökning om vilka de är och vad de får för konsekvenser för aktörerna inom fristående skola.

8 Metodkritik

Under forskningsprocessen har jag som tidigare nämnt frångått en av grundad teoris principer. Enligt teorin ska forskaren gå tillbaka och intervjua ytterligare informanter när kategorierna

börjar visa sig. Antingen gör man ett nytt urval eller så intervjuar man samma informant för att fylla på kategorierna. Jag har avvikit från den principen eftersom jag från början hade ett brett urval. Min metod gick istället ut på att ändra frågorna efter var intervju när kategorierna började visa sig. Detta för att fylla på med ytterligare information. En avvikelse från forskningsprocessen kan diskuteras. Eftersom huvudsaken är att forskaren upplever en mättnad i materialet tyckte jag att mina informanter räckte. Det är heller inte bra för forskaren att ha för mycket eller irrelevant data. En annan del som avviker något från grundad teoris principer är några av de kategorier som jag har i teorierna. Forskaren ska försöka undvika att falla i en fälla där vanliga begrepp används. Jag har i teorierna använt media, kommun, regering och konkurrens vilka är vanligt förekommande. Dock kan forskaren göra ett undantag om det nu faktiskt är så att det är det som visar sig i datan

Referenser

Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser – Hur man söker, skriver och läser vetenskapliga dokument*. Lund: Studentlitteratur.

Giddens, A. (2003). *Sociologi* (3:e rev.uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Guvå, G. Hylander, I. (2003). *Grundad teori – Ett teorigenererande forskningsperspektiv*. Stockholm: Liber.

Hartman, J. (2001). *Grundad teori – Teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.

SOU (1992). *Fristående skolor. Bidrag och elevavgifter*, rapport 1992:38. Stockholm: Allmänna förlaget.

Idar, M, mfl (1997). *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Friskolornas riksförbund. (2005). *Fakta om friskolor*. Stockholm: Mälartryckeriet AB.

Nilsson, I (2002) *Fristående skolor - internationell forskning 1985-2000*. Skolverket: Forskning i fokus nr 2.

Skolverket (1993) *Val av skola, Rapport om valfrihet inom skolpliktens ram läsåret 1992/93*. Rapport nr 40.

Skolverket (1997) *Barn mellan arv och framtid. Konfessionella, etniska och språkligt inriktade skolor i ett segregationsperspektiv*. Dnr 97:810

Skolverket (1999). *Fristående gymnasieskolor*. Dnr 99:3248.

Skolverket (2002) *Betygsättningen i fristående skolor, Nationella kvalitetsgranskningar 2001-2002*, Dnr 2001:337.

Skolverket (2003a) *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet*. Rapport 230.

Skolverket (2004b) *Inspektion av fristående skolor med konfessionell inriktning eller motsvarande*. Dnr 54-2003:2372.

Skolverket (2004c) *Vad kostar de fristående grundskolorna? - en studie om fristående grundskolor och kommunernas kostnader*, Skolverkets aktuella analyser, Skolverket.

Skolverket (2005) *Skolor som alla andra? Med fristående skolor i systemet 1991-2004*, rapport 271.

Skolverket (2006) *Skolverkets lägesbedömning 2006 - Förskola, skola och vuxenutbildning*, rapport 288.

Propositioner

Departementspromemorian (1992:115) *Valfrihet i skolan*.

Regeringens proposition (1991/92.95) *Om valfrihet och fristående skolor*.

Övriga källor

Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se>

Friskolornas riksförbunds hemsida <http://www.friskola.se>

http://www.lararnastidning.net/LT_Output_2005.asp?ArticleID=366103&CategoryID=8677&ArticleOutputTemplateID=92&ArticleStateID=2

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide.

Intervjuguide

Hur länge har du arbetat här?

Vad har du gjort innan du började arbeta här?

Vad tänkte du först på när du hörde ämnet för intervjun?

Kan du berätta lite om vad ni gör?

Hur ser du på idén med friskolor?

Vad är det ni erbjuder era elever?

Hur ser du på er skola i förhållande till andra skolor?

Hur upplever du kommunen?

Vad tycker du om konkurrens mellan skolor?

Vad anser du om debatten om friskolor?

Hur upplever du att friskolor blir sedda av allmänheten?